

NA-117

Soumagy nyelvű műzeum
Néprajzi adattár

NA-117

Gyűjtő: Mali Művelődési

Gyűjtés ideje: 1957

Tentárium: Monográfia

14 lap, 3 foto

Földrajzi mutató; Soumagyárd

Baranyutató; XXXIII

Iratgyűjtő

**MSZ 5617
PAPIRIPARI VÁLLALAT**

KISKUNHALASI GYÁRA

Celtározás

Ábrázolt az egyesítő ltr. 127 tükör alól

Somogysárd monográfiája.

I. ~~127~~

IV/61/1.

A község fekvése:

Somogysárd község a Balatontól és a Drvától kb. egyenlő távolságra: mondhatnánk azt, hogy Somogy-megye közepén helyezkedik el. Kaposvártól, mintegy 20 km-re, kissé északnyugatra.

II.

A község multja:

Somogysárd / azelőtt Sárd / a Győr nemzetség ősi birtoka volt, mely az 1346 évi osztály alkalmával Szerdahelyi Dersfi Miklósnak jutott. 1408 -ban Szerdahelyinek és Korom Jánosnak volt a birtoka. 1536-ban Chokna-Sárd néven is emlegették, Az 1563 évi török fejedédefterben mindössze 1 házzal van felvéve. 1573-74-be 5, 1580-ban 3 házból állott. 1660-ban Könczöl Mihály és Somogyi István birtokában volt. 1710 előtt a Simaházyak birták. 1715-ben 14 háztartást irtak össze s ekkor Doby Mihály és Guary Gábor voltak a földesurai. 1740ben Somsich

Antal kap reá kiályi adományt a többi birtokkal együtt és a saárdi előnevet. ~~A község fekvése~~

A község fekvése a törökidők előtt, a jelenlegi fekvésétől északkeletnek, mintegy 500 méterre volt; a jelenlegi Uj-major helyén. /templom és temető-maradványok még ma is megtalálhatók./

Uj-major, az első település színhelye.

A községtől északra, mintegy 4 km-re Szövécspuszta terül el. Ennek a határában feküdt valamikor a Szentkirály falu, melynek az emlékét a hasonló nevű dülő őrzi még ma is. Tovább haladva észak felé /9-km/ Sörnye8pusztához érünk. 1263-ban Suernye, 1398-1449 között Swernye alakban említik az oklevelek. Egy 1703 előtti összeírás szerint a Koroknyay családé volt. 1510-ben már fennállott a Koroknyayak vára.

/Kis földvár/Községtől kb 500 m-re északnyugatnak a nagybajomi határ szélén fekszik.

1555-ben a várat Tujgon bugai basa elfoglalta.

Körülötte terült el a Koroknyaß- falu amely még

1543-ban fennállott, Valószínűleg az 1555 évi ostrom alkalmával pusztult el.

i vár.

III.

Természeti földrajz.

1. felszín:

A község határa lefolyástalannak tekinthető mivel a vízválasztó vonalába esik. Az a terület ami

lefolyástalannak mondhatunk, Hetes, Csoknya, Somogysárd, Jákó, Nagybajom, Kutas, Csököly, Kiskorpád és megint Hetes között foglal helyet. A templomkúszób tengerszintfeletti magassága 167,88 m. A torony teteje 196,88.

A község déli részéből kiinduló völgyek, /berkek/ vonulási iránya, észak-déli. A közpponttól kiinduló völgybe meredek domboldalak ~~vezetnek~~, míg a nyugati, nagybajomi határ mentén egészen lankásoldalak vezetnek. Legmélyebb terület a község északi részénél a berkek találkozási helyénél található.

/ A Kishegy és a Nagyhegy között/

Ezek a völgyek csaknem egytől-egyig szelvényezett völgyek

Délfelé a határ teljesen sík.

A község legmagasabb pontja, Uj-majortól délre az ugynevezett "Kettes-sűrű"-nél található. 2, vizrajz.

Három völgyvonulat vezet a községtől észak felé. Az egyik Uj-majornál indul, míg a másik a község középpontjától /templom/ kettészelve a községet, a harmadik pedig a már említett nyugati határ

mentén vonul végig. Ezekben a völgyekben vannak az állandó jellegűnek mondható lefolyások, bár nyáron nagyon csekély vizűek. Leginkább halastavakat táplálnak. / a középső kivételével/

A halastavakat 1906-ban építették. Mintegy 15 halastóban jelenleg is folyik haltenyésztés.

A község közepétől az árkok /berkek/ észak felé vezetnek. ~~Vízük~~ A határ déli részétől a Dráva felé. Községtől kb 1 km-re található a volt vízimalom maradványai mely a 900-as években még működött.

A három völgyvonulat a község északi részénél egy ágba egyesül s mindig bővülő vízzel, az ~~árkok~~ árkokban kisebb folyóként Balatonkeresztúr és Fonyód között a Balatonba ömlik.

Ivóvizet a közepesmélységű kutakból nyerik.

Régebben közkutak voltak, jelenleg azonban csaknem mindenütt két-két szoszéu létesít egyet-egyét a mesgyéken. Az kutak vize hideg és elég kemény.

Éghajlat, időjárás

A község éghajlata kedvezőnek mondható, Kevés a hosszú tél, és a nagyon száraz nyár.

A csapadék évi átlaga 760 mm körül van.

Különösen hideg és hosszú tél volt 1923, 1929-ben.

Nagyon száraz nyár 1952.

Hatalmas zápor 1940, zivatar 1949.

Különösen kései fagy 1927 május 13

1928 június 3

A Nyires alsó részét a jég csaknem mindig elverte.

Koroknya, Szövéc, Dolca csak nagyon kevés kárt szenvedett a jégverés következtében.

Uralkodó szél az északi és a nyugati.

Az északi az hideget és az erős fagyokat, a nyugati pedig majdnem mindig páradus felhőket hoz.

/kései fagyok elég gyakoriak/

4. Természetes növényzet és állatvilág.

Somogy sárd község talajakötött homokos talaj. Ha figyelembe vesszük ehhez az éghajlatot azt kell mondanunk, hogy a földmivelésre alkalmas, bár közel sem éri el a bácskai talajok minőségét. Szorgos kezek nyomán azonban olyan termés eredményeket lehet kimutatni, hogy sokszor csaknem eléri a legjobb minőségű talajok terméseredményeit. Ehhez természetesen az is hozzájárul, hogy az utóbbi időben mind jobban előtérbe kerülnek a gépi munkák, s az istálló trágya mellett a műtrágyák használata.

Felszabadulás előtt műtrágyát és gépi munkát csak az uradalmakban találunk.

Jelenleg a község művelési ágak szerinti megoszlása a következő: szántó 4371 kh, kert 75 kh, szőlő 1658 kh, legelő 341 kh, az erdő mindössze 705 kh, adóm, 403 kh, összesen tehát 6202 kh.

Ha figyelembe vesszük azt, hogy a községnek kb 600 gazdája van akkor azt látjuk, hogy egy gazdára kb 7.5-8 kh föld esik. Valóban a községben a 7-8 kh

~~Érdők~~ földdel rendelkező gazdák vannak tulsulyb

Nagygazdák száma 8.volt 1953-ban.

Felszabadulás előtt a saárdi ~~konkret~~ Somsich Miklós uradalmához több mint 3000 kh föld tartozott. Ez az uradalom 180 kh kivételével teljes egészében kiosztásra került. Több, mint 400 gazda részesült földjuttatásban.

Az 1700 időkben a község egész területet erdőség borította az Andorkert kivételével.

Jelenleg a községnek kevés az erdeje. Az erdőkben a fenyő, cser, tölgy és az akác dominál.

Az erdők, kivéve a sörnyepusztait, állami kezelésben vannak. ~~felkutatás~~

Állatvilága: Régebben a bivaly és az ökör, később a ló.

Az uradalmakban nagyobb juh-nyájak is voltak. Az egyénileg gazdálkodók is tartanak a felszabadulás óta ~~2~~ 2-3 drb-ot.

Vadak közül leginkább a nyulat, de az erdőkben őzet, szarvast, fácánt is találunk szép számban. Felszabadulás előtt, külföldi urak vadásztak a

községben. Felszabadulás után az egyénileggazdálkodók, munkások, értelmiségiek vadásznak.

Halastavak környékén elterülő nádasokban, vadliba, szárcsa s egyéb viziszárnyas tanyázik.

A tavakban a ponty a legelterjedtebb.

IV. Gazdasági földrajz.

Az előzően már közölt művelésiágakkénti megoszlás azt mutatja, hogy a szántó terület a aknem háromszorosa a többinek.

Régebben a szántóföldeken az uradalmak, főként gabonaféléket és takarmánygabonát termeltek.

El volt terjedve a len, dohány cukorrépa termelése is. Ujabban a fentiekén kívül főként napraforgó és a burgonya az amelyik a legnagyobb területet foglalja el a kg. és takarmánygabona mellett.

1848 után 34 egész hely lett az ugynevezett "urbéresek"-é. Ebből 120 kh az erdő.

Az 1923 évi vagyonváltásági földjuttatás alkalmával mindössze 900 kh földet osztotak szét a nincstelenek között. Törpebirtokosokat

kiegészítették a családtagok arányában. A vitézek 10 kh földet kaptak.

A négy nyomásos gazdálkodás 1923 táján szűnt meg. 1945 után a wólt Somschics féle birtokot felosztották. Több mint 400 család kapott földet, házhelyet. Jelenleg a községnek 600 gazdája van.

Avolt Somschics féle kastélyban felszabadulás után az Állami Gazdaság, jelenleg pedig a Kigi Verseny-lótenyésztőtelep somogysárdi kirendeltsége van.

T.Sz.Cs. nincsen.

Kisipari Termelő Szövetkezet cipész részlege dolgozik.

V. Közlekedés.

Az első köves utat 1908-1910 között építették a kastély előtti/első/ utcában. Ezt megelőzően kisvasut épült a kiskorpádi állomásra, illetve Kaposvárt és Nagykanizsát összekötő uthoz./klinker/.

1898 évben nyílt meg az új utca melynek kövezése 1938-ban fejeződött be. Ez az ut köti össze Kaposvárral Ujvárfalvát.

1900 utáni években az állomásra vezető ut salakkal lett lehintve. Jelenleg tervbe van véve a kövezés.

VI. A kultúra fejlődése.

Iskolai oktatás 1820-ban vette kezdetét I tanerővel.

1896-ban egyházi iskola lett 3 tanítóval.

1947-ben négy tanító.

1953-ban már öt tanerős 168 tanulóval.

VII. Az ötéves terv eredményei.

Már az három éves tervben jegyzőséget kapott a község/előtte Mezőcsokonyához tartozott a község./

Az ötéves tervben filmszínházat, orvosirendelőt, kulturházat, idénynapközit kapott.

A község észak-keleti részén új házak épültek a volt nagybirtok helyén.

A régi szövetkezeti bolt helyén minta-bolt létesült.

Rendszeres autóbuszjárat van Kaposvárra.

VIII.-IX. Szomszéd községek. Közigazgatás. Járás.Megye.

Délen, Kiskorpáddal, nyugaton Nagybjajommal, észak-nyugaton Koroknya, Ujvárfalva északon Sörnye-puszta keleten Mezőcsokonya községek határolják.

Az anyakönyvi-hivatal, jegyzőség 1947-ig Mezőcsokonyában volt. Orvos, állatorvos gyógyszerár most is ott van.

Közigazgatásilag, Somogy megyében a Kaposvári járáshoz

tartozik./Megfelelő összekötőút fentebb közölve./

X. A község néprajza.

1700 körül a jelenlegi tanácsház helyén volt az első épület./nádfedeles./

1752-ben épült a templom./Barokk stil./

1753-ban a kastély, mindkettőt olasz építész építette.

1754-ben az intézői lakás és ugyanakkor a kocsmáépület is.

Az első település a templom körül történt, követve a völgyvonulat irányát. Ujabb település 1897-ben kezdődött meg.

Első épületek az Uj-Utcában Rác, Lucza, Illés.

Építés anyaga, tégl, agyag, vályog.

Tetőfedés szalma, nád, faszindely, cserép.

Házak belső elrendezése, konyha, ebből nyílik a szoba és a kamra. Aszobában találjuk a "sifonért"

"kászlit" és az ágyakat. Akonyhákban némely helyen

még ma is ott találjuk a "bubost". A kamorában van

a "pálos-sajtár" "tekenyők" "könyeres-póc" "lisztös-láda" és a "padlás-főjárat".

Néhány helyen a lakóházzal egybe van építve az

istálló is.

Gémeskutakat ma már csak a legelőkön és a dülő-utakon találunk.

Faragásokról keveset tudunk itt-ott egy kifaragott támlás szék. 1887 körül készültek. Szarvas, madárfej, tulipán van a támlájára faragva.

Arégiek finom eledele a "tikleves" "kóttészta" és "rétes".

Gyermekjátékok, "Adj király katonát", "Nemzetezés", "Nyulazás" "Kifutózás", "Kugrás" "Bakfüttyözés".

Műtárságok Szüreti bál - Májusfa kitáncolása.

Ünnepi szokások, Betlehemezés - Háromkirályok - Kotyulás - Lakodalmi felköszöntések, /bóhaszék /

Szólamsmódok, "Kkapál ked?" "Fülelödik?" "Nem látta ke?"

"Arra fő mönt" "Halli ke?".

Gunynevek, megkülönböztető nevek. - Dönti-Bózsó-Bazsó - Csebaka - Ricinger - Pereces - Csomó & Bédó - Ráncó - Tamás - Szepi - Csucsá.

Régebben a betyár-nótákat énekelték. A népmesék is ezekkel függnék össze. Nyíresi csárda, Zsubri, Juhász András, Savanyu József, Rozmaringos.

A lakosság származása.

Szulimán	török
Vancsura	cseh
Szilágyi	magyar
Somschics	horvát

A lakosság legnagyobb része bevándorlók.

Kivándorlók.

1906-ban Amerikába.

Perák János, Berta Jozsef, Végh János,
Horváth János.

1890-ben Szlavoniába.

Luczák, Gelencsér T Vendel, Gelencsér
T Mihály.

Somogyárd, 1954. szept. 10-én.

Máli Miklósné
Máli Miklósné
tanítónő.

